

Vardarbība pret bērniem ar invaliditāti: likumdošana, politika un programmas Eiropas Savienībā

Kopsavilkums

Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24. pantā visiem bērniem Eiropas Savienībā (ES) ir garantētas vispārējas tiesības uz aizsardzību, kas ietver sava viedokļa brīvu paušanu, attiecību uzturēšanu ar saviem vecākiem un ar viņiem saistītu darbību veikšanu bērna interesēs.

3. pantā tiek garantētas ikvienas personas Eiropas Savienībā tiesības uz fiziskās un garīgās neaizskaramības ievērošanu, bet 26. pantā atzītas invalidu tiesības izmantot pasākumus, kas paredzēti, lai nodrošinātu viņu sociālo un profesionālo integrāciju un dalību sabiedrības dzīvē.

Bērni ar invaliditāti saskaras ar nozīmīgiem šķēršļiem, kas neļauj izmantot viņu pamattiesības. Viņi bieži ir izslēgti no sabiedrības, dažkārt dzīvojot iestādēs vai citās pielāgotās vietās tālu prom no ģimenes. Bērniem ar invaliditāti ir liegta piekļuve pamatpakalpojumiem, piemēram, veselības aprūpei un izglītībai, un viņi ir pakļauti aizspriedumiem

un diskriminācijai, kā arī seksuālai, fiziskai un psiholoģiskai vardarbībai.

Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (FRA) ir veikusi pētījumu par vardarbību pret bērniem ar invaliditāti, koncentrējoties uz šādas vardarbības apjomu, veidiem, cēloņiem un apstākļiem. Šajā kopsavilkumā ir sniegti FRA pētījuma galvenie konstatējumi, kas pilnībā ir publicēti ziņojumā *Vardarbība pret bērniem ar invaliditāti: likumdošana, politika un programmas Eiropas Savienībā* (skatīt sadaļu "Papildinformācija").

Vardarbība pret bērniem ar invaliditāti – pamattiesību jautājums

Starptautiskajā un Eiropas tiesiskajā un politikas regulējumā ir atzīts, ka politikas veidotājiem

Datu vākšana un atspoguļojums

Šā pētījuma nolūkā FRA ir veikusi dokumentu apsekojumu par visām ES 28 dalībvalstīm, pētot tiesisko un politikas regulējumu saistībā ar vardarbību pret bērniem ar invaliditāti, kā arī valsts pasākumus šādas vardarbības novēršanai un aizsardzībai pret to.

Papildus, izmantojot daļēji strukturētas anketas, tika veiktas individuālas intervijas ar ieinteresētajām personām no izraudzītajām iestādēm, kas ieceļ nacionālās organizācijas, kuras īsteno Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām (CRPD). Šīs intervijas tika veiktas ES 13 dalībvalstīs: Apvienotajā

Karalistē, Austrijā, Bulgārijā, Čehijas Republikā, Dānijā, Horvātijā, Itālijā, Lietuvā, Nīderlandē, Polijā, Portugālē, Slovēnijā un Zviedrijā.

Starp aptaujātajām ieinteresētajām personām bija valsts iestādes, veselības speciālisti, izglītības speciālisti un pakalpojumu sniedzēji bērniem ar invaliditāti, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, tostarp organizācijas, kas pārstāv cilvēkus ar invaliditāti, vecāku organizācijas, cietušo atbalsta organizācijas, NVO, kas strādā bērnu tiesību jomā, kā arī dažādas cilvēktiesību organizācijas, piemēram, valstu cilvēktiesību iestādes un ombuda iestādes.

un īstenotājiem jautājumam par vardarbību pret bērniem ar invaliditāti jāpievērš īpaša uzmanība. Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Konvencija par bērna tiesībām (CRC) un Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām (CRPD) ir ļoti svarīgas, nodrošinot bērniem ar invaliditāti aizsardzību pret vardarbību. Viena no tām īpaši attiecas uz bērniem, bet otra – uz personām ar invaliditāti. Visas ES dalībvalstis ir ratificējušas CRC, un uz 2015. gada septembri ES 25 dalībvalstis ir ratificējušas CRPD. ES 2010. gadā arī pievienojās CRPD, kas nozīmē, ka konvencija tagad ir ES tiesību sistēmas neatņemama sastāvdaļa un visiem ES tiesību aktiem un praksei jābūt saskaņā ar tās prasībām.

Abu ANO konvenciju līgumu struktūrvienības ir izstrādājušas par vardarbības pret bērniem ar invaliditāti novēršanu vairākus vispārējus komentārus, kā arī noslēguma apsvērumus, kas iekļauti ziņojumos līguma pušu valstīm. Dalībvalstis ir arī atzinušas nepieciešamību aizsargāt bērnus ar invaliditāti dažādos veidos, piemēram, kriminalizējot vardarbību vai izveidojot valsts politiku vardarbības novēršanai. CRPD komiteja jaunākajos noslēguma apsvērumos Eiropas Savienībai iesaka ES veikt nepieciešamos pasākumus, lai iekļautu invaliditātes aspektu visos tiesību aktos, politikā un stratēģijā, cīnoties pret vardarbību, ļaunprātīgu izmantošanu un ekspluatāciju.

Vardarbību pret bērniem ar invaliditāti ir grūti pamatot, jo oficiālajā statistikā šie bērni lielākoties nav pamanāmi. Pastāv tikai daži uzticami novērtējumi bērnu ar invaliditāti skaitam, jo invaliditātes definīcijas ir novecojušas un dažādas. Trūkst uzticamu iegūšanas metožu datiem par invaliditāti, jo sevišķi par bērniem, kā arī valstīm ir atšķirīgas pieejas datu iegūšanai par invaliditātes izplatību. Atsaucoties uz 2004. gada pētījumu *Global Burden of Disease study*, 2011. gada pasaules ziņojumā par invaliditāti lēsts, ka vidējā izplatība pasaulē mērenai un smagai invaliditātei starp bērniem vecumā līdz 14 gadiem ir 5,1 %. Tas atbilst apmēram 93 miljoniem bērnu visā pasaulē. Nav vienota avota, kurā būtu dati par bērniem ar invaliditāti Eiropas Savienībā.

Lai gan ir salīdzinoši maz datu par vardarbības apjomu pret bērniem ar invaliditāti, respondenti šajā pētījuma kontekstā ir norādījuši augstu izplatības līmeni vardarbībai pret šādiem bērniem. UNICEF lēš, ka bērni ar invaliditāti ir trīs līdz četras reizes vairāk pakļauti fiziskai un seksuālai vardarbībai, kā arī ignorānci nekā bērni bez invaliditātes.

“Bērni ar invaliditāti ir ļoti neaizsargāti – daudz neaizsargātāki nekā visi citi bērni.” (Bērnu tiesību NVO pārstāvis, Nīderlande)

“Nenoliedzami, ka tas ar viņiem notiek. Tas ir [...] ļoti nopietni. Un acīmredzot gadījumi, par kuriem ir runa, ir tikai neliela daļa no faktiskā skaita [...]. Šī problēma ir daudz plašāka, nekā mēs domājam.” (Klīniskais psihologs, Čehijas Republika)

Bērni ar invaliditāti kļūst par vardarbības upuriem dažādos apstākļos, tostarp skolā, mājās vai iestādēs. Salīdzinot ar pieaugušajiem, visi bērni ir neaizsargātā stāvoklī viņu attīstības līmeņa un ierobežotās tiesībspējas, kā arī atkarības no vecākiem un citiem aprūpētājiem dēļ. Šī situācija saasinās, ja bērnam ir kādi traucējumi. Bērni ar invaliditāti ir pakļauti augstākam vardarbības līmenim, kā arī tikai ar invaliditāti saistītiem vardarbības veidiem, kas atšķiras no vardarbības, kādu pieredz bērni bez invaliditātes. Šādas vardarbības pamatā ir aizspriedumi pret invaliditāti, izolācija, seksuālā izmantošana ikdienas higiēnas procedūru laikā, vardarbība ārstēšanas laikā, kā arī pārmērīga medikamentu nozīmēšana. Pētījums liecina, ka bērni ar invaliditāti ir īpaši neaizsargāti pret psiholoģisku, seksuālu un fizisku vardarbību, kas var sagraut viņu dzīves.

“Bērni ar invaliditāti ir no visiem bērniem visvairāk pakļauti stigmatizācijai un atstumtībai, tāpat var teikt, ka pret viņiem vērstās vardarbības risks ir ievērojami augstāks tieši tāpēc, ka viņus ignorē sabiedrība un pastāv negatīvs tradicionālais priekšstats.” (Sabiedriskas iestādes pārstāvis, Bulgārija)

Sabiedrības izolācija un aizspriedumi, kā arī konkrētā situācija un lielāka paļaušanās uz aprūpi – mājās, aprūpes centros un iestādēs – dažādu iemeslu dēļ palielina vardarbības risku pret bērniem ar invaliditāti. Bieži vien veselības traucējumi bērniem liek izskatīties kā “viegliem mērķiem”, jo viņiem trūkst spēju sevi aizsargāt, viņi saskaras ar šķēršļiem, ziņojot par vardarbību, un viņu sūdzības var netikt uztvertas nopietni. Papildu risku rada dzimums un etniskā izcelsme, migranta vai sociālekonomiskais statuss. Šo faktoru ietekme, kas palielina vardarbības risku, ir daudzreiz lielāka, ja bērnu aizsardzības dienesti adekvāti nereaģē uz bērnu ar invaliditāti īpašajām vajadzībām – nepieejamības vai apmācību speciālistu trūkuma dēļ.

“Mēs lēšam, ka [...] melnam zēnam, kurš ietilpst grupā ar “īpašām izglītības vajadzībām un nāk no ģimenes ar zemiem ienākumiem, ir 168 reizes lielāka iespēja tikt izslēgtam no skolas nekā meitenei no turīgākas ģimenes un bez īpašām izglītības vajadzībām.” (Respondents no valsts cilvēktiesību struktūras, Apvienotā Karaliste)

Bērni ar invaliditāti bieži netiek iekļauti bērnu aizsardzības pakalpojumos vai iniciatīvās, kas attiecas uz cietušiem bērniem bez invaliditātes. Tādējādi bērni ar invaliditāti ir lielāka iespēja nokļūt vakuumā starp vispārējiem bērnu aizsardzības dienestu pakalpojumiem un īpašiem pakalpojumiem cilvēkiem ar invaliditāti. Turklāt ar pakalpojumu sniegšanu bērniem ar invaliditāti bieži nodarbojas vairākas organizācijas vai dažādas iestādes, kas pietiekami nesaņāgo savus centienus.

“Piemēram, var gadīties, ka paralēli rīkojas trīs organizācijas bez tiklu veidošanas informācijas apmaiņas jomā, bez kopīgas gadījumu apspriešanas vai dažu darbības posmu koordinēšanas. Tās rīkotos efektīvāk, ja būtu savstarpēji saistītas un savienotas tīklā un apmainītos ar informāciju.”
(Respondents no valsts cilvēktiesību struktūras, Horvātija)

Bērnu aizsardzības sistēmās, ziņošanas mehānismos un cietušo atbalsta dienestos bieži neņem vērā

bērnu ar invaliditāti vajadzības, radot papildu šķēršļus tiem, kuri meklē atbalstu, mēģina ziņot par ļaunprātīgu izmantošanu vai meklē tiesisku palīdzību. Eiropas Komisijas pārdomu dokumentā ar nosaukumu “Koordinācija un sadarbība integrētās bērnu aizsardzības sistēmās” ir uzsvērtā nepieciešamība nodrošināt, lai valstu bērnu aizsardzības sistēmas ir pieejamas bērniem neaizsargātās situācijās, tostarp bērniem ar invaliditāti.

Galvenie konstatējumi un ar pierādījumiem pamatoti ieteikumi

Pamatojoties uz savu pētījumu, FRA uzskata, ka politikas veidotājiem un attiecīgajām ieinteresētajām personām savi centieni jāveltī, lai visā Eiropas Savienībā cīnītos pret vardarbību pret bērniem ar invaliditāti un lai viņus efektīvi aizsargātu no ļaunprātīgas izmantošanas un izslēgšanas, pievēršoties darbības jomām, kas minētas turpmāk.

Iekļaujošāku bērnu aizsardzības sistēmu izveidošana

Pasākumi, lai novērstu un nepieļautu vardarbību pret bērniem ar invaliditāti, ir visefektīvākie, ja tie ir visaptveroši un transversāli. FRA pētījumā norādīts, ka nepieciešams iesaistīt un uzrunāt visus dalībniekus, kuri piedalās bērna dzīvē, tostarp ģimeni, kopienas, speciālistus un iestādes, kā arī sabiedrību kopumā.

Citi faktori, piemēram, bērna dzimums, sociālekonomiskais statuss, etniskā vai migrantu izcelsme, var palielināt vardarbības risku. Tādējādi ir svarīgi atpazīt vairākus riska slāņus, veikt profilaktiskus pasākumus un pielāgot pakalpojumus un pasākumus daudzpusīga atbalsta sniegšanai. Daudzi respondenti ir uzsvēruši, ka agrīnas iejaukšanās sistēmas bieži nav piemērotas bērniem ar invaliditāti, jo ātri neidentificē un nereaģē uz riska situācijām.

Bērnu aizsardzības dienestiem ir svarīga nozīme, nodrošinot, lai tiktu pienācīgi izpildītas bērnu ar invaliditāti daudzās vajadzības. Taču tie dažreiz nespēj nodrošināt bērnu ar invaliditāti īpašās vajadzības un bieži ir nepieejami gan fiziskās piekļuves ziņā, gan sakarā ar tāda personāla trūkumu, kuram ir nepieciešamās prasmes vai apmācība.

Vispārīgajos pakalpojumos un pasākumos, kas paredzēti bērniem vai pieaugušajiem ar invaliditāti, parasti neņem vērā īpašās atbalsta vajadzības un šķēršļus, ar kuriem saskaras bērni ar invaliditāti un kuri var traucēt piekļuvi pakalpojumiem.

Dalībvalstis ir pieņēmušas dažādas politikas pieejas, lai cīnītos pret vardarbību pret bērniem ar invaliditāti. Dažās ir iekļauta bērnu ar invaliditāti aizsardzība bērnu aizsardzības politikā, bet citās šo jautājumu risina ar politiku attiecībā uz personām ar invaliditāti. Vēl citās ir izveidota īpaša politika, kas attiecas uz vardarbību pret visiem bērniem skolā un mājās. Lai gan šādā vispārīgā politikā atzīst lielāku vardarbības risku, ar kuru saskaras bērni ar invaliditāti, tajā pašā laikā ar to netiek izveidoti konkrēti pasākumi. Vairākums respondentu apgalvoja, ka politikā jāizvirza visaptverošs mērķis, aptverot visus bērnus, arī bērnus ar invaliditāti, tādējādi novēršot situāciju ar atsevišķiem instrumentiem, kuri attiecas uz dažādām bērnu grupām (padziļinātu analīzi skatīt pilnā ziņojuma 2.2., 3.1., 3.3. un 4.6. sadaļā).

FRA viedoklis

ES dalībvalstīm jācīnās pret vardarbību pret bērniem ar invaliditāti, izmantojot integrētu pieeju. Vispārējā politikā, kas attiecas uz bērniem vai personām ar invaliditāti, jāņem vērā, ka bērni ar invaliditāti saskaras ar augstāku vardarbības risku, un jāizveido konkrēti, specializēti pasākumi un pieejami atbalsta pakalpojumi. Ar šādu integrētu pieeju vieglāk nodrošināt, ka bērnu ar invaliditāti aizsardzība ir daļa no valsts vispārējās bērnu aizsardzības sistēmas un visos pasākumos un atbalsta pakalpojumos bērniem, kuri cietuši no vardarbības, tiek ņemts vērā vecums, dzimums un veselības traucējumi.

Bērnu aizsardzības dienestiem jāsniedz vispusīgs atbalsts bērniem ar invaliditāti un viņu ģimenēm. Tiem arī jāņem vērā citi faktori, kas varētu palielināt bērnu neaizsargātību pret vardarbību, piemēram, dzimums, etniskā izcelsme un sociāl-ekonomiskais statuss. Profilakses programmās var iekļaut agrīnas iejaukšanās programmas, izpratnes veicināšanas pasākumus, apmācību par atbildīgu bērnu audzināšanu un ģimenes atbalstu, kā arī rehabilitācijas programmas.

ES dalībvalstīm ir jānodrošina, lai publiskās iestādes uzrauga situāciju saistībā ar bērniem ar invaliditāti, jo sevišķi, attiecībā uz vardarbību. Tām attiecīgi jāizmanto neatkarīgi uzraudzības mehānismi, kas izveidoti saskaņā ar CRPD 33. panta 2. punktu, kā arī valstu cilvēktiesību iestādes.

Tiesiskā un politikas regulējuma uzlabošana bērnu ar invaliditāti aizsardzībai

Respondenti ir identificējuši vairākas problēmas saistībā ar pievēršanos vardarbībai pret bērniem ar invaliditāti, kā arī nodrošinot, ka attiecībā uz šādiem noziegumiem tiek īstenota efektīva tiesvedība. Te jāmin grūtības uztvert bērnus ar invaliditāti kā uzticamus lieciniekus tiesā, apmācītu speciālistu trūkums, vecumam piemērotu un pieejamu sūdzību mehānismu neesamība un zems ziņošanas līmenis.

FRA pētījums parāda, ka ES dalībvalstis uzskata invaliditāti un vecumu par vardarbīgus noziegumus pastiprinošiem faktoriem. ES līmenī bērnus ar invaliditāti no vardarbības aizsargā ar vairākām direktīvām. Ar Direktīvu 2011/92/ES par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu un Direktīvu 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus, t. i., Cietušo tiesību direktīvu, tiecas nodrošināt zināmu krimināltiesību normu saskaņošanas līmeni, tostarp attiecībā uz atbalstu cietušajiem bērniem, noziegumu ziņošanu un likumpārkāpēju sodīšanu.

Tikai ES 13 dalībvalstis savos kriminālkodeksos konkrēti cīnās pret aizspriedumiem invaliditātes dēļ. No tām tikai dažās nošķir naida motivētu noziegumu no vispārīga nozieguma, piemērojot pastiprinātus sodus, lai uzsvertu ar aizspriedumiem saistītu noziegumu nopietnību. Vairums valstu definē ar aizspriedumu pamatotu motivāciju par vainu pastipriņošu apstākli.

Eiropas Komisija ir pieņēmusi politikas dokumentus par bērnu tiesību politiku un invaliditātes politiku — attiecīgi ES plānu par bērnu tiesībām un Eiropas stratēģiju invaliditātes jomā 2010.–2020. gadam. Abi attiecas uz bērnu ar invaliditāti tiesībām. Turklāt Komisija ir izveidojusi divas grupas, kurās ietilpst dalībvalstu pārstāvji: viena sastāv no bērnu tiesību speciālistiem, bet otra — no tiesību speciālistiem personu ar invaliditāti jomā, kas ļauj veidot sadarbību un apmainīties ar informāciju, pieredzi un labāko praksi. Kā CRPD pusei ES ir saistoši konvencijas pienākumi savas kompetences robežās. CRPD komiteja sākotnējā ES ziņojuma noslēguma apsvērumos ir īpaši ieteikusi, lai visas invaliditātes stratēģijas attiektos uz zēnu un meiteņu ar invaliditāti tiesībām un tās iekļautu visās stratēģijās.

Eiropas Parlamentā ir izveidotas divas atšķirīgas sadarbības grupas: viena nodarbojas ar jautājumiem attiecībā uz bērniem, bet otra — attiecībā uz invaliditātes politiku. Šīs struktūras varētu pievērst lielāku uzmanību bērniem ar invaliditāti, jo sevišķi jautājumiem saistībā ar aizsardzību no vardarbības, panākot to ar diskusijām un rīcību (skatīt pilnā ziņojuma 1. un 2. nodaļu).

FRA viedoklis

ES dalībvalstīm jānodrošina cietušo atbalsta pakalpojumu, kā arī tiesu un ar tiesām nesaisītu tiesību aizsardzības mehānismu pilnīga pieejamība cietušajiem bērniem ar invaliditāti un viņu ģimenēm. Tām arī jāveicina ziņošana par incidentiem un to reģistrēšanu, veidojot aktīvu informatīvu politiku. Ar tiesību aizsardzības mehānismiem jānodrošina vecumam un veselības traucējumiem atbilstoši apstākļi un profesionāls atbalsts.

Dalībvalstīm jānodrošina, lai veicot izmeklēšanu un turpmāku procesu ziņotajam incidentam par vardarbību pret bērniem ar invaliditāti ir iesaistīts apmācīts personāls, tostarp veicot individuālu novērtējumu, kā noteikts Cietušo tiesību direktīvā.

Dalībvalstīm jānodrošina, lai seksuālas vardarbības kontekstā vecums un invaliditāte tiktu uzskatīta par vainu pastiprinošiem faktoriem, kā noteikts Direktīvā par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu. Tām jāapsver invaliditātes pielīdzināšana citiem ar aizspriedumiem pamatotiem motivācijas veidiem un pastiprinātu sodu ieviešana ar aizspriedumu motivētiem noziegumiem, kā ieteikts FRA fokusa dokumentā "Vienlīdzīga aizsardzība visiem naida izraisītos noziegumos cietušajiem — situācija attiecībā uz cilvēkiem ar invaliditāti".

Eiropas Komisijai jāapsver visaptverošas tiesību stratēģijas bērniem ar invaliditāti iekļaušana nākamajos ES Plāna par bērnu tiesībām pārskatos un citos bērnu tiesību dokumentos. Eiropas stratēģijas invaliditātes jomā 2010.–2020. gadam vidusposma pārskatā jāiekļauj skaidri noteikti pasākumi bērnu ar invaliditāti tiesību aizsardzībai, veicināšanai un ievērošanai, īpaši uzsverot vardarbības profilaksi.

Koordinācijas nodrošināšana un kontaktpunkta noteikšana bērniem ar invaliditāti

Respondenti uzsvēra, ka vardarbības pret bērniem ar invaliditāti novēršanai ir svarīgs visaptverošs regulējums, apvienojot visas struktūras, kas ir iesaistītas bērnu aizsardzībā. Šādā regulējumā jāiekļauj invalīdu organizācijas un organizācijas, kas pārstāv bērnus ar invaliditāti un viņu ģimenes. Respondenti uzsvēra, ka sadarbībai jā sākas stratēģiju un rīcības plānu izstrādes posmā un pēc tam tai jābūt atspoguļotai politikas īstenošanā un pakalpojumu sniegšanā.

Pakalpojumus bērniem ar invaliditāti bieži izstrādā dažādi dalībnieki. Lai izvairītos no pārklāšanās vai plaisām, īpaši svarīga ir saskaņota sadarbība. Bet respondenti atzīmē, ka sadarbības trūkums bieži traucē efektīvai pakalpojumu nodrošināšanai, ka trūkst vai praksē netiek īstenoti oficiāli saskaņošanas mehānismi un ka sadarbība galvenokārt ir neformāla un nenotiek pa izveidotajiem kanāliem. Pat tad, kad ir izveidoti oficiāli saskaņošanas mehānismi, tie bieži nav saistīti ar bērnu ar invaliditāti īpašo risku tikt pakļautiem vardarbībai un lielāku neaizsargātību pret to. Speciālistiem parasti trūkst kompetences un zināšanu, lai atbilstoši reaģētu uz iespējamām riska situācijām un ļaunprātīgas izmantošanas gadījumiem saistībā ar bērniem ar invaliditāti.

Tāpat respondenti pieminēja vienotu procedūru trūkumu visās speciālistu, piemēram, policijas, sociālā, veselības aprūpes un izglītības personāla, grupās un uzsvēra, ka trūkst vienotas izpratnes par to, kā atpazīt un risināt ļaunprātīgas izmantošanas gadījumus pret bērniem ar invaliditāti (skatīt pilnā ziņojuma 2.2., 2.3., 4.4. un 4.5. sadaļu).

FRA viedoklis

ES dalībvalstīm jāapsver valsts kontaktpunkta noteikšana bērniem ar invaliditāti, kā tas ieteikts CRC komitejas 9. vispārējā komentārā, lai nodrošinātu atbilstošu saskaņošanu starp visiem dalībniekiem, gan publiskajiem, gan privātajiem, kuri sniedz pakalpojumus un atbalsta bērnus ar invaliditāti. Šim kontaktpunktam jāveido cieša, saskaņota sadarbība ar izveidotajiem valsts mehānismiem CRPD īstenošanai, kā tas noteikts CRPD 33. pantā.

Lai veicinātu šādu kontaktpunktu darbu, dalībvalstīm vietējā līmenī jāizveido saskaņošanas mehānismu tīkls, kas atbildīgs par tādu valsts politikas un pasākumu īstenošanu, ar kuriem uzlabo sadarbību veicinošu un integrētu rīcību vardarbības gadījumā, kā arī nodrošina atbilstošas dažādu jomu speciālistu spējas novērtēt riska situācijas. Ar šādiem saskaņošanas mehānismiem varētu apvienot speciālistus no veselības aprūpes, sociālās un izglītības jomas, tiesu iestādes, sociālos darbiniekus, darbiniekus, kuri strādā cietušo aizsardzības organizācijās, kā arī pārstāvjus no datu aizsardzības organizācijām un bērnu ar invaliditāti un viņu ģimeņu organizācijām. Tas palīdzētu novērst reaģēšanas darbību sadrumstalotību un uzlabot pakalpojumu bērniem ar invaliditāti saskaņošanu.

Dalībvalstīm jāapsver operatīvo procedūru standartizācija to iestāžu starpā, kas ir atbildīgas par vardarbības pret bērniem ar invaliditāti novēršanu un reaģēšanu uz to, piemēram, parakstot mērķtiecīgus saprašanās memorandus, skaidri definējot pienākumus, procedūras un nosūtīšanas mehānismus. Papildu veids, kā efektīvi veicināt sadarbību, ir sniegt obligātus apmācības kursus, kas apvieno speciālistus, kuri darbojas atšķirīgās jomās.

Sabiedrības attieksmes mainīšana, daudzveidības veicināšana un izolācijas novēršana

Vardarbība pret bērniem notiek dažādos veidos un dažādos apstākļos. Respondenti ir identificējuši dažādus vardarbības iemeslus, tostarp negatīvu sabiedrības attieksmi, kuras pamatā ir aizspriedumi, kā arī zināšanu un izpratnes trūkums par invaliditāti, kā arī profesionāla vai individuāla attieksme, kas izriet no neiecietības pret "citādo".

Pēc respondentu teiktā sociālā atstumtība un izolācija palielina vardarbības risku pret bērniem ar invaliditāti dažādos apstākļos. Viņi atzīmē, ka bērnu ar invaliditāti izolācija iestādēs ierobežo viņu mijiedarbību ar vispārējo sabiedrību, kavējot plašu informētību un izpratni par invaliditāti.

Respondenti arī uzsvēra, ka bērni ar invaliditāti un citiem neaizsargātības faktoriem — sociālekonomisko, migrantu statusu, etnisko izcelsmi vai dzimumu — saskaras ar paaugstinātu vardarbības risku (skatīt pilnā ziņojuma 3.2. sadaļu un 4. nodaļu).

FRA viedoklis

ES dalībvalstīm un ES jāizveido informētības veicināšanas un informācijas pieejamības kampaņas, lai palielinātu informētību par CRPD, veicinātu daudzveidību, cīnītos pret aizspriedumiem un novērstu sabiedrības neiecietību un bērnu ar invaliditāti izolāciju. Šādas kampaņas mērķauditorijai jābūt vispārējai sabiedrībai, vecākiem, bērniem, kā arī amatpersonām un speciālistiem, kuri strādā ar šiem bērniem. Dažādas valsts līmeņa iestādes varētu organizēt šīs kampaņas, piemēram, attiecīgās ministrijas, valsts cilvēktiesību organizācijas, NVO un datu aizsardzības organizācijas.

Uz bērniem vērstu preventīvo pasākumu un bērnu līdzdalības veicināšana

Pētījums liecina, ka cīņai pret vardarbību pret bērniem ar invaliditāti ES dalībvalstis ir ieviesušas vairākus pasākumus, kuru mērķauditorija ir dažādas grupas, tostarp paši bērni. Taču ne vienmēr ir nodrošināta bērnu ar invaliditāti iekļaušana galvenajās pamata aktivitātēs. Respondenti atzīmēja, ka savas izolācijas dēļ bērni ar invaliditāti bieži ir izslēgti no oficiālām un neoficiālām aktivitātēm, kurās bērniem māca, kā noteikt riskus un reaģēt uz vardarbību.

Respondenti kā galveno riska faktoru norāda, ka bērniem ar invaliditāti trūkst izpratnes par to, kas ir jaunprātīga izmantošana. Daudzi bērniem ar invaliditāti var neapzināties, ka konkrēta uzvedība ir nepieņemama, jo sevišķi seksuālas izmantošanas gadījumā.

Bērnu un personu ar invaliditāti dalības veicināšana ir viens no galvenajiem CRC un CRPD uzdevumiem. Respondenti uzskata, ka bērni ar invaliditāti joprojām ir izslēgti no iespējas paust savu

viedokli, neraugoties uz datu aizsardzības organizāciju, NVO, valsts cilvēktiesību organizāciju un citu dalībnieku centieniem. Ja bērni ar invaliditāti nevar izteikties, viņi ir neredzami politikas plānošanā un viņu vajadzības nav apmierinātas nepieciešamu vispārēju pakalpojumu dēļ. Respondenti uzsver nepieciešamību iekļaut bērnus ar invaliditāti aktivitātēs, veicinot to vispārīgu dalību visos dzīves aspektos, kā iespēju novērst vardarbību un sniegt instrumentus, ar kuriem noteikt un ziņot par vardarbīgiem incidentiem (skatīt pilnā ziņojuma 2.5. sadaļu un 3. un 4. nodaļu).

FRA viedoklis

ES dalībvalstīm sadarbībā ar pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem jāizveido piemērotas izglītības programmas, kas stiprina pašapziņu un pašpaļāvību bērniem ar invaliditāti, palīdzot viņiem identificēt riskantas situācijas un nepieņemamu uzvedību, kā arī to, kā un kur meklēt konsultācijas un tiesisku aizsardzību. Šādās programmās jāiekļauj informācija par attiecībām un seksualitāti, kas ļautu bērniem ar invaliditāti atšķirt nepieņemamu un nepieņemamu seksuālu uzvedību.

Dalībvalstīm jānodrošina bērniem ar invaliditāti piekļuve izglītības programmām par vardarbību, iebiedēšanu vai vispārīgiem bērnu tiesību jautājumiem neatkarīgi no viņu veselības traucējumiem, ņemot šajās programmās vērā dzimumu un citus faktorus, piemēram, etnisko un/vai migrantu izcelsmi.

Saskaņā ar saviem pienākumiem, ko nosaka CRC un CRPD, dalībvalstīm jānodrošina, lai bērnu ar invaliditāti vajadzības nepastarpināti un caur pārstāvības un ģimenes organizācijām tiek ieviestas, izstrādājot, īstenojot un uzraugot tiesību aktus, politiku, pakalpojumus un pasākumus, lai nepieļautu pret bērniem vērstu vardarbību. Tāpēc ES dalībvalstīm jāapsver esošo konsultatīvo mehānismu stiprināšana, piemēram, izveidojot padomdevējas struktūras, kurās iekļauti bērni ar invaliditāti un viņu pārstāvji.

Uz ģimeni vērstu pakalpojumu sniegšana

Vardarbība pret bērniem ar invaliditāti notiek arī mājās apstākļos. Respondenti kā galvenos izraisošos faktorus minēja pārgurumu, "izdegšanu", ekonomiskās grūtības un "pamestības" sajūtu bērnu ar invaliditāti ģimenē un viņu aprūpētāju ģimenē. Respondenti uzsvēra nepietiekamu atbalstu, kas mazinātu finansiālo, fizisko un emocionālo slodzi, ar kādu

jātiek galā bērnu ar invaliditāti ģimenēm un viņu aprūpētājiem, kā arī uzsvēra programmu, piemēram, atslodzes programmu, nozīmību stresa mazināšanā. Daudzi ir norādījuši, ka īpaši lauku reģionos trūkst atbalsta pakalpojumu bērniem ar invaliditāti un viņu ģimenēm.

Respondenti uzskata, ka vardarbības iedarbība un reakcija uz to var būt saistīta ar bērna personīgo vai ģimenes situāciju, piemēram, nabadzības risku, migrantu vai etniskās minoritātes izcelsmi vai dzīvošanu viena vecāka ģimenē. Respondenti bieži min finansiālo slodzi ģimenēm kā iespējamu nevēlības cēloni un kā galveno jomu, kurā nepieciešams sociālais atbalsts. Respondenti konstatēja, ka ģimenēm, kas dzīvo zem nabadzības sliekšņa, ir mazāk zināšanu par pakalpojumiem un piekļuvi tiem, tādējādi arī ir mazāk iespēju saņemt atbalstu.

Respondenti arī minēja, ka dažreiz ģimenes locekļa, jo sevišķi bērna, invaliditātes dēļ jūt kaunu un vilšanos, kā arī invaliditāti var uzskatīt par tabu. Tāpēc ģimenes locekļi negribīgi izmanto atbalsta pakalpojumus, lai risinātu pārguruma un "izdegšanas" problēmu (skatīt pilnā ziņojuma 3.2., 3.3., 4.3. un 4.6. sadaļu).

FRA viedoklis

ES dalībvalstīm jānodrošina bērnu aizsardzības dienesti ar nepieciešamo apmācību un resursiem, lai nepieļautu neiecietību un palīdzētu ģimenēm nodrošināt bērna ar invaliditāti palikšanu ģimenē, vienlaikus ievērojot bērna intereses. Tāpēc bērnu aizsardzības dienestiem jāsniedz mērķtiecīga informācija, ievirze, konsultācijas, līdzīgu ģimeņu atbalsts un apmācība ģimenēm, kā arī tiešs un netiešs finansiālais atbalsts, kas atbilst bērnu ar invaliditāti un viņu ģimeņu vajadzībām. Vecākiem vai citiem aprūpētājiem par pieejamām cenām jāpiedāvā atslodzes aprūpes programmas, lai novērstu "izdegšanu" vai nevēlību pārguruma dēļ.

Dalībvalstīm jānodrošina, lai būtu apzināti riska daudzie slāņi attiecībā uz bērniem ar invaliditāti un tos ņemtu vērā bērnu aizsardzības dienesti, piemēram, lietojot agrīnu riska identificēšanu un sniedzot uz ģimeni vērstus atbalsta pakalpojumus. Īpaša uzmanība, tostarp informējot organizācijas, kas pārstāv bērnus un bērnus un pieaugušos ar invaliditāti, jāpievērš migrantu izcelsmes un viena vecāka ģimenēm, nabadzības apdraudētām ģimenēm vai ģimenēm citās neaizsargātās situācijās, kā arī ģimenēm, kas dzīvo lauku reģionos, jo tās var nebūt informētas par atbalstu.

Iekļaujošas izglītības un līdzdalības nodrošināšana visos dzīves aspektos vienlīdzīgi ar citiem

Respondenti norāda, ka bērni ar invaliditāti ir neaizsargātāki pret Jaunprātīgu attieksmi skolā gan no vienaudžiem, gan no skolotājiem. Tas norāda uz atbilstošu mehānismu trūkumu, lai nodrošinātu invalīdu iekļaušanu tradicionālās skolās, uz skolotāju neatbilstošu apmācību un spēcīgu preventīvo mehānismu trūkumu. Respondenti runāja par plaši izplatītu bērnu ar invaliditāti iebiedēšanu, kā arī citiem, mazāk redzamiem vardarbības veidiem, piemēram, atstumtību un izolāciju. Pētījums liecina, ka dalībvalstis izmanto dažādus instrumentus, lai novērstu iebiedēšanu skolās, un tās varētu pievērst daudz vairāk uzmanības bērniem ar invaliditāti.

CRPD 24. pantā ir iekļauta līguma pušu valstu skaidra apņemšanās nodrošināt iekļaujošu izglītības sistēmu bērniem ar invaliditāti, nosakot valstīm pienākumu sniegt nepieciešamo atbalstu, lai veicinātu bērnu pilnīgu un līdzvērtīgu dalību izglītībā. Taču daudzi respondenti nosauca grūtības iekļaujošas izglītības īstenošanā un iebilda, ka drošas vides nodrošināšanai tradicionālās skolās visiem bērniem, tostarp bērniem ar invaliditāti, nepieciešams pienācīgs atbalsts, lai būtu iespējama patiesa dalība, nevis tikai integrācija (skatīt pilnā ziņojuma 3.3., 4.2. un 4.4. sadaļu).

FRA viedoklis

ES dalībvalstīm jānodrošina, ka skolas rada drošu un atbalstošu vidi ar absolūtu neiecietību pret jebkuru vardarbības veidu un ka tajās ir izveidoti efektīvi mehānismi, lai reaģētu uz visagrīnākajām naidīguma pazīmēm. Visās pret iebiedēšanu vērstās politikas izstrādēs un procedūrās īpaši jāiekļauj bērni ar invaliditāti.

Dalībvalstīm jānodrošina, lai visiem skolotājiem, palīgpersonālam un citiem izglītības speciālistiem būtu nepieciešamās prasmes un instrumenti, lai konstatētu vardarbības gadījumus un reaģētu uz vardarbības gadījumiem pret bērniem ar invaliditāti skolas telpās. Izglītības iestādes varētu apsvērt, vai skolotāju mācību programmā iekļaut bērnu tiesības ar īpašu uzsvāru uz bērniem ar invaliditāti. Tām arī jārisina jautājums par piemērotas apmācības trūkumu vai nepietiekamību saistībā ar vardarbības atpazīšanu un agrīnu iejaukšanos.

Valsts cilvēktiesību mehānismi, tostarp līdztiesības struktūras, cilvēktiesību iestādes un bērnu ombudi jāpilnvaro, jāapgādā ar resursiem un jāmudina uzraudzīt un vairo informētību par bērnu ar invaliditāti tiesībām izglītībā, kā arī izmeklēt un sekot vardarbības gadījumiem, aizliegumiem mācīties tradicionālās skolās un bērnu ar invaliditāti iebiedēšanai.

Organizācijas, kas pārstāv bērnus un bērnus un pieaugušos ar invaliditāti, jāmudina atbalstīt bērnus ar invaliditāti un viņu ģimenes, lai nodrošinātu viņu iekļaušanu izglītībā, un tām jāizveido un jāorganizē izglītojošas kampaņas, ko vada skolu aktīvisti un paraugdarbinieki. Šādu aktivitāšu efektivitāti varētu nodrošināt ar vērtēšanu pie skolu iestādēm, sniedzot informāciju un zināšanas par īpašām atbalsta vajadzībām bērniem ar dažāda veida un pakāpju veselības traucējumiem.

Deinstitutionalizācijas centienu stiprināšana un iestāžu uzraudzības palielināšana

Nav uzticamu datu par precīzu to bērnu skaitu, kuri dzīvo dažādu iestāžu apstākļos, bet aplēses liecina, ka apmēram 150 000 bērnu visā ES dzīvo sociālo iestāžu aprūpes apstākļos. Pēdējo gadu laikā dalībvalstis ir guvušas sasniegumus, pakāpeniski pārejot no iestādēs balstītas aprūpes sistēmas uz aprūpi ģimenes apstākļos. Taču, kā atkārtoti uzsver CRC un CRPD komitejas, bērnu ar invaliditāti institucionalizācija joprojām ir problēma. Institucionalizācija palielina iespēju, ka bērni kļūs par nevēribas un garīgās, fiziskās vai seksuālās vardarbības upuriem. Daži respondenti pašu institucionalizāciju uzskata par vardarbības formu. Turklāt sociālo iestāžu aprūpes personāla izvērtēšana dalībvalstīs ne vienmēr attiecas uz visām speciālistu grupām un tās biežums nav noteikts tiesību aktos. Respondenti uzskata, ka iestādēs var viegli noslēpt vardarbības un nevēribas gadījumus. Viņi kritizēja uzraudzības mehānismus par precizitātes trūkumu, atzīmējot, ka iestāžu pārbaudes bieži nav sistemātiskas, kā arī tās ir pasīvas, nevis profilaktiskas, piemēram, tikai pēc plašsaziņas līdzekļu ziņojumiem par ļaunprātīgas izmantošanas vai nāves gadījumiem iestādēs. Daži respondenti arī apgalvoja, ka atsevišķām uzraudzības struktūrām trūkst kompetences vai neatkarības.

Citu respondentu norādīto problēmu skaitā ietilpst personāla problemātiskie darba apstākļi, kuru sekas ir "izdegšana", un apmācības, kas ir nepiemērotas, sporādiskas un bieži vien nav obligātas.

Ar tiesību aktu paketi Eiropas strukturāliem un investīciju fondiem (ESIF) periodam no 2014. gada līdz 2020. gadam tika ieviestas svarīgas izmaiņas, piešķirot prioritāti deinstitucionalizācijai un CRPD īstenošanai. Īpaši svarīgi ir sociālās iekļaušanas veicināšanas un nabadzības un diskriminācijas novēršanas kritēriji — *ex ante* nosacījumi, kas dalībvalstīm jāievēro, lai gūtu labumu no ESF fondiem, un tajos iekļauti "pasākumi pārejai no iestāžu aprūpes uz sabiedrības sniegtu aprūpi" (skatīt pilnā ziņojuma 3.2. un 3.3. sadaļu).

FRA viedoklis

Dalībvalstīm jāapsver iespēja aizliegt bērnu, jo sevišķi jaunāku par trīs gadiem, ievietošanu iestādēs neatkarīgi no veselības traucējumu veida un smaguma, kā apstiprināts ANO Pamatnostādnēs par bērnu alternatīvo aprūpi. Dalībvalstīm jāpiešķir līdzekļi laicīgai bērnu ar invaliditāti deinstitucionalizācijai un viņu pilnīgai iekļaušanai sabiedrībā. Šajā sakarībā dalībvalstīm jāizmanto ES Eiropas strukturālie un investīciju fondi, lai atbalstītu bērnus ar invaliditāti un viņu ģimenes, pārejot no iestādēs sniegtās aprūpes uz aprūpi ģimenē.

Dalībvalstīm jāpastiprina iestāžu un citu slēgtu sociālo aprūpes vietu uzraudzība un pārbaudes, lai novērstu nevēribu, sliktu izturēšanos un citas vardarbības formas. Tas ir īpaši svarīgi saistībā ar paredzamo deinstitucionalizāciju (ko daļēji finansē no ES strukturāliem un investīciju fondiem). Uzraudzībai jābūt neatkarīgai, ar pietiekamiem resursiem un jāietver regulāras un nepaziņotas pārbaudes.

Mērķtiecīgu instrumentu izstrādāšana, atbilstošu resursu piešķiršana un cilvēkresursu spēju pilnveidošana

Pētījums liecina, ka ar esošajiem valstu tiesiskajiem un politikas regulējumiem var novērst vardarbību pret bērniem ar invaliditāti tikai tad, ja to īstenošanai ir piešķirti piemēroti resursi. Respondenti kā dažus

no šķēršļiem, kas traucē efektīvi novērst vardarbību pret bērniem ar invaliditāti, minēja pārāk lielu un neapmācīto personālu, darbinieku "izdegšanu", resursu trūkumu un problemātiskos darba apstākļus.

Respondenti ieteica papildus "īpašajiem" speciālistiem, kuri ikdienā kontaktējas ar bērniem ar invaliditāti, apmācīt arī speciālistus, kuri sniedz vispārīgus pakalpojumus, piemēram, ārstus, medmāsas un skolotājus, par bērnu ar invaliditāti tiesībām, par pieejamām saziņas metodēm, kā arī par līdzekļiem un procesiem, kā identificēt, reaģēt un ziņot pret bērniem vērstas vardarbības gadījumā.

Respondenti uzskata, ka praktisku norādījumu un instrumentu trūkums ir galvenā problēma, īstenojot tiesību aktus un politiku. Tiem vajadzētu attiekties uz dažādiem speciālistiem, kā arī skaidri jāizklāsta, kā novērst vardarbību un reaģēt uz vardarbību.

Lai atbalstītu aktivitātes saistībā ar izpēti, apmācību, norādījumu izstrādi un labākās prakses apmaiņu, tostarp attiecībā uz vardarbības pret bērniem izskaušanu, ES ir izveidojusi ES finansēšanas shēmas, piemēram, Tiesību, vienlīdzības un pilsonības programmu 2014.–2020. gadam, ar kuru 2013. gadā aizstāja programmu *Daphne*. Respondenti atzīst, ka šādām finansēšanas shēmām var būt pozitīva ietekme valsts līmenī (skatīt pilnā ziņojuma 2.3., 4.4. un 4.6. sadaļu).

FRA viedoklis

ES dalībvalstīm jāveicina esošo tiesību aktu un politiku par vardarbības novēršanu pret bērniem ar invaliditāti efektīva īstenošana, izstrādājot praktiskas pamatnostādnes, protokolus un apmācību, kas speciālistiem ļautu atpazīt vardarbību pret bērniem ar invaliditāti, pienācīgi atbalstīt cietušos un viņu ģimenes, kā arī nodrošināt vainīgo saukšanu pie atbildības. Šādi instrumenti jāizstrādā kopā ar organizācijām, kas pārstāv bērnus un pieaugušos ar invaliditāti un viņu ģimenes, un instrumenti jāatbalsta ar to īstenošanai nepieciešamajiem cilvēkresursiem un finanšu resursiem.

Dalībvalstīm jāpārskata speciālistiem, kuri strādā ar bērniem ar invaliditāti, nepieciešamā kvalifikācija un viņu darba apstākļi, lai nodrošinātu, ka šiem speciālistiem ir nepieciešamās prasmes un laiks, lai novērstu vardarbību un reaģētu uz vardarbību pret bērniem.

Dalībvalstīm jānodrošina obligāta apmācība speciālistiem, kuri, iespējams, strādās ar bērniem ar invaliditāti. Šādas apmācības pamatā jābūt sistemātiskam vajadzību novērtējumam, un tajā jāietver tiesiskais un politikas regulējums, stresa pārvaldība un vardarbības atpazīšana, kā arī ziņošana par to. Apmācībā arī jāiekļauj informācija par atvērtu saziņu ar bērniem, tostarp bērniem ar dzirdes, kognitīviem, runas, intelektuāliem vai psihosociāliem traucējumiem. Mērķauditorijai jābūt speciālistiem, tostarp skolotājiem un citiem izglītības profesionāļiem, ārstiem, medmāsām un citiem aprūpes speciālistiem, kā arī specializētu un vispārīgu bērnu pakalpojumu sniedzējiem un aprūpes darbiniekiem.

Lai sniegtu skaidrus norādījumus par pienākumiem, profilaksi, nosūtījumiem un veicamajām darbībām, kad ir aizdomas par vardarbību, ir jāizstrādā pamatnostādnes un rīkkopas darbiniekiem, kuri strādā ar bērniem ar invaliditāti, kā arī vispārēju pakalpojumu personālam, piemēram, veselības un izglītības speciālistiem.

Ilgspējīgu un jūtamu rezultātu sasniegšanai sociālās iekļaušanas jomā dalībvalstīm jāizmanto pieejamais ES finansējums, piemēram, no ESIF un programmas "Tiesība vienlīdzība un pilsonība", attīstot kopienās balstītus pakalpojumus bērniem un viņu ģimenēm un vairojot sabiedrības informētību.

Eiropas Komisijai jānodrošina, lai tiktu īstenoti ANO CRPD komitejas noslēguma apsvērumi par Eiropas strukturālo un investīciju fondu izmantošanu. Tajos ieteikts Eiropas Savienībai pastiprināt ESF fondu izmantošanas uzraudzību, lai nodrošinātu to izlietošanu tikai atbalsta pakalpojumu izveidošanai personām ar invaliditāti vietējās kopienās, nevis iestāžu atjaunošanai un paplašināšanai, un lai Eiropas Savienība aptur, atsauc un atgūst maksājumus, ja netiek izpildīts pienākums ievērot pamattiesības.

Datu iegūšana

Pētījums norāda uz to, ka palielinās informētība par vardarbību pret bērniem ar invaliditāti un CRC noteiktajiem juridiskajiem pienākumiem, taču joprojām trūkst uzticamu datu par situāciju ES. Respondenti uzskata, ka, trūkstot informācijai par vardarbības pret bērniem ar invaliditāti apjomu, veidu

un iezīmēm, tiek traucēta mērķtiecīgu politiku un programmu izstrāde. Bez pienācīgiem datiem pakalpojumu sniedzēji nezina bērnu ar invaliditāti vajadzības un riskē ar neatbilstību, piedāvājot nepieejamus un neelastīgus pakalpojumus.

Pētījumā arī minēts, ka dažās valstīs iegūst datus par vardarbību pret personām ar invaliditāti, taču datus nefiltrē pēc vecuma, kamēr citās iegūst datus par vardarbību pret bērniem ar invaliditāti kopumā,

taču nevāc informāciju par bērnu invaliditātes statusu. Tas attiecas gan uz oficiāliem valdības avotiem, gan informāciju, ko iegūst pilsoniskā sabiedrība.

Respondenti uzsvēra, ka tad, ja ir pieejami dati un pētījumi par situāciju attiecībā uz bērniem ar invaliditāti, jācenšas izplatīt rezultātus citu iesaistīto dalībnieku vidū, lai ierosinātu ar pierādījumiem pamatotas reformas un mērķtiecīgus pasākumus (skatīt pilnā ziņojuma 2.4. un 4.2. sadaļu).

FRA viedoklis

Saskaņā ar saviem pienākumiem, ko paredz ar starptautiskajiem tiesību aktiem, ES un dalībvalstīm jāvēc izolēti statistikas un izpētes dati, kas tām ļautu formulēt un īstenot politiku vardarbības pret bērniem ar invaliditāti profilaksei un novēršanai. Dalībvalstīm, kurās jau apkopo datus par vardarbību pret bērniem, jānodrošina, lai šie dati ir attiecīgi detalizēti un pieejamos formātos. Datus jābūt vismaz informācijai par ziņotajiem vardarbības gadījumiem pret bērniem ar invaliditāti un par izmeklēšanām, kriminālvajāšanu un sniegtajiem aizsardzības pakalpojumiem. Ar datiem jānodrošina informācija par vardarbības veidu, tostarp to, vai tā ir diskriminējoša vai aizspriedumu motivēta, par vainīgo, par veselības traucējumu veidu, tostarp, vai tie ir vairāki vai smagi, kā arī par citām cietušā iezīmēm, piemēram, par dzimumu, migranta statusu un sociālekonomisko statusu, lai varētu noteikt modeli un bērnu ar invaliditāti apakšgrupas.

Dalībvalstīm arī jāiegūst un jāpublicē detalizēti dati par krīzes uzticības tālruni, bērnu palīdzības līniju un cietušo atbalsta pakalpojumu darbību.

Dalībvalstīm jāapsver tādas datu bāzes izveide, kurā būtu iekļauti dažādi atbalsta veidi, ko piedāvā valsts dienesti un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, tostarp invalīdu organizācijas un cietušo atbalsta organizācijas. Šī datu bāze arī varētu kalpot kā vārteja pie esošajiem instrumentiem, piemēram, apmācības vai informētības vairošanas materiāliem.

Dalībvalstīm jāapsver pamattiesību indikatoru izstrāde, ko var veikt kopā ar FRA, lai atbalstītu uzraudzību un novērtējumu, īstenojot politiku un pasākumus vardarbības pret bērniem ar invaliditāti novēršanai.

Bērni ar invaliditāti saskaras ar nozīmīgiem šķēršļiem, kas neļauj izmantot viņu pamattiesības. Viņus bieži izslēdz no sabiedrības, dažkārt dzīvojot iestādēs tālu prom no ģimenes. Viņiem ir liegta arī piekļuve pamatpakalpojumiem, piemēram, veselības aprūpei un izglītībai, kā arī viņi ir pakļauti aizspriedumiem un diskriminācijai, kā arī seksuālai, fiziskai un psiholoģiskai vardarbībai. Starptautiskajos, Eiropas un valstu tiesību aktos atzīst tiesības uz aizsardzību pret visiem vardarbības veidiem. Tomēr, kaut arī ir pieejami aizsardzības pasākumi, meitenes un zēni ar invaliditāti biežāk nekā viņu vienaudži piedzīvo vardarbību, seksuālu izmantošanu vai iebiedēšanu skolās, mājās vai iestādēs visā Eiropas Savienībā. Viņi arī biežāk saskaras ar vardarbību saistībā ar viņu invaliditāti.

Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra ir rūpīgi izskatījusi svarīgo, bet par maz dokumentēto jautājumu par vardarbību pret bērniem ar invaliditāti, veicot dokumentu apsekojumu un intervijas ar informētām ieinteresētajām personām. Šajā ziņojumā apkopoti pētījuma rezultāti. Tajā norādīti atbilstoši starptautiskie un Eiropas standarti un pārskatīti valstu tiesību akti un politika, kas attiecas uz vardarbību pret bērniem ar invaliditāti. Ziņojumā arī pētīts šādas vardarbības apjoms un dažādie cēloņi, apstākļi un veidi, kā arī norādīti pasākumi un ierosinājumi tās novēršanai.

Papildinformācija

Pilnīgu FRA ziņojumu *Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU* (Vardarbība pret bērniem ar invaliditāti: likumdošana, politika un programmas Eiropas Savienībā) skatīt <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/violence-children-disabilities-eu>

Skatīt arī citas ar šo jomu saistītas FRA publikācijas:

- FRA (2015), fokusa dokuments *Equal protection for all victims of hate crime – The case of people with disabilities* (Vienlīdzīga aizsardzība visiem naida izraisītos noziegumos cietušajiem – situācija attiecībā uz cilvēkiem ar invaliditāti). Vine, FRA, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-focus-03-hate-crime-disability_en_o.pdf (pieejams angļu valodā).
- FRA (2015), *Bērniem draudzīga tiesu sistēma – speciālistu viedokļi un pieredze par bērnu piedalīšanos civilajā un kriminālajā tiesvedībā ES 10 dalībvalstīs*. Luksemburga, Publikāciju birojs, <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens> (pieejams ES valodās).
- FRA (2015), *Mapping of child protection systems* (Bērnu aizsardzības sistēmu kartēšana). Pieejams tiešsaistē <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection> (angļu, franču un vācu valodā).

Pārskats par FRA darbu cilvēku ar invaliditāti jomā pieejams šeit: <http://fra.europa.eu/en/theme/people-disabilities>. Pārskats par FRA darbu saistībā ar bērnu tiesībām pieejams šeit: <http://fra.europa.eu/en/theme/rights-child>

© Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, 2015
Photo: © Shutterstock

Print: ISBN 978-92-9491-238-1, doi:10.2811/31523
PDF: ISBN 978-92-9491-242-8, doi:10.2811/11199

FRA – EIROPAS SAVIENĪBAS PAMATTIESĪBU AĢENTŪRA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vīne – Austrija
Tālrunis: +43 158030-0 – Fakss: +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency